

Rakenneuudistuksen julkiset tukivälineet Euroopassa

Tiivistelmä

Johdanto

Euroopan rakenneuudistuksen seurantavälineen (ERM) vuoden 2011 vuosikertomuksen mukaan perustetaan tietokanta, johon kootaan tietoa julkisen sektorin ja työmarkkinaosapuolten tukitoimista rakenneuudistuksen ennakoimiseksi ja hallinnoimiseksi EU27:ssä ja Norjassa. Vaikka toiminnan tuottavuuden ja kannattavuuden parantamiseksi toteutettavat taloudellisten ja inhimillisten voimavarojen rakenneuudistukset ovat keskeisiä Euroopan talouden dynaamisuuden kannalta, ne voivat aiheuttaa vaikeuksia työntekijöille. Sen vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että toimielinten ja politiikkojen tavoitteena ei ole ainoastaan helpottaa välttämätöntä rakennemuutosta, vaan myös lievittää kielteisiä vaikutuksia, joita työmarkkinoiden sopeuttaminen saattaa aiheuttaa sekä yrityksille että työntekijöille. Tätä varten rakenneuudistuksissa voidaan käyttää hyvin monentyyppisiä välineitä. Välineiden olisi katettava sekä muutoksen ennakointi että sen hallinta, ja niissä olisi otettava huomioon sekä työntekijöiden että työnantajien tarpeet. Lisäksi välineisiin olisi sisällyttävä osatekijöitä lähes kaikilta sosioekonomisen politiikan alueilta.

Taustaa

Muun muassa Euroopan komissio, Euroopan työmarkkinaosapuolet ja Kansainvälinen työjärjestö ovat laatineet tästä aiheesta runsaasti tutkimuksia ja poliittisia analyysejä. Niiden perusteella on julkaistu useita tapaustutkimuksia, hyviä käytäntöjä koskevia esimerkkejä ja poliittisia katsauksia, joista monia on esitelty työpajoissa ja seminaareissa eri puolilla Eurooppaa. Näistä aikaisemmista töistä on saatu tärkeää tietoa ERM:n tietokantaan. Aloitteen lisäarvona on se, että sen ansiosta nämä lukuisat välineet voidaan jäsentää ja luokitella sekä esittää loogisessa ja helppokäyttöisessä muodossa, jonka

avulla erilaiset poliittiset toimijat voivat tarkastella monia politiikan välineitä yhtenäisesti ja vertailla niitä.

Keskeiset havainnot

Eurofoundin henkilöstö on nimennyt, koonnut ja luokitellut lähes 400 merkityksellistä rakenneuudistusvälinettä sekä erilaisten omien lähteidensä että monien muiden lähteiden pohjalta vuoden 2009 kevään ja vuoden 2011 kevään välisenä aikana. Työ on perustunut aineistotutkimukseen (kirjallisuuden ja asiakirjojen tarkastelu, tietokanta- ja Internet-haut, osallistuminen seminaareihin, konferensseihin ja työpajoihin jne.). Eurofoundin eurooppalaisten seurantakeskusten verkosto on vuoden 2010 lopulla ja vuoden 2011 alussa vahvistanut kyseisten välineiden olevan tällä hetkellä käytössä. Tässä tukivälineitä koskevassa tietokannassa ei oteta huomioon säädöksiä, jotka koskevat päällekkäisiä menettelyjä tai maksuja tai muita vastaavia tekijöitä, mutta niitä on tarkoitus kerätä ja koota tulevaisuudessa. Tietokannassa ei pystytä myöskään esittämään kattavaa luetteloa kaikista käytettävissä olevista välineistä. Sitä päivitetään kuitenkin aina, kun saadaan uutta tietoa. Tietokantaa voidaan pitää eräänlaisena idealähteenä rakenneuudistuksia käsitteleville julkisille ja yksityisille päätöksentekijöille. Lisäksi on otettava huomioon se, että metodologisten rajoitusten vuoksi tietokanta on jossain määrin keskittynyt kansallisiin välineisiin (eikä niinkään alueellisiin ja paikallisiin toimiin, vaikka niistäkin on joitakin sisällytetty tietokantaan) sekä tärkeimpiin ohjelmiin, joita on täydennetty erityisen innovatiivisiksi tai epätyypilliseksi katsotuilla lähestymistavoilla.

Aikaisempien ERM:n vuosikertomusten tavoin tässäkin kertomuksessa esitetään yleiskatsaus rakenneuudistustoimista Euroopan unionissa. Kahdeksantoista kuukauden aikana, vuoden 2010 ensimmäisestä vuosineljänneksestä vuoden 2011 toiseen vuosineljännekseen, tietoja on rekisteröity yli 1 800 laajamittaisesta rakenneuudistustapakuksesta. Kunkin vuosineljänneksen aikana ilmoitettuja työpaikkojen menetyksiä oli enemmän kuin uusia työpaikkoja – kuten on ollut vuoden 2008 ensimmäisestä vuosineljänneksestä alkaen – vaikka rakenneuudistustoiminnan määrä onkin vähentynyt huomattavasti verrattuna kriisin pahimpiin vuosineljänneksiin vuoden 2008 lopussa ja vuoden 2009 alussa. Sektoritasolla merkittävin muutos oli työpaikkojen menetysten jyrkkä kasvu julkishallinnon alalla. Lähes kolmannes menetetyistä työpaikoista oli julkishallinnon työpaikkoja, ja julkishallinto ohitti teollisuuden suurimpana yksittäisenä sektorina, jolla työpaikkoja menetettiin rakenneuudistusten vuoksi eniten vuosina 2010–2011. Syynä tilanteeseen ovat julkisten menojen leikkaukset ja yleiset säästötoimet. Jäsenvaltioiden hallitukset ovat pyrkineet korjaamaan taseitaan vuosina 2008–2009 pankki- ja rahoitusjärjestelmän pelastamiseksi toteutettujen erityistoimien jälkeen samoin kuin tuhoja, jotka ovat seurausta syntyneestä taantumasta.

Vaikka tämä on ilmeisesti vaikuttanut keskus- ja paikallishallinnon työllisyyteen – erityisesti joissakin laman eniten koettelemissa maissa, muun muassa Latviassa, mutta myös suuremmissa maissa, kuten Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Ranskassa – muilla pääasiassa valtion rahoittamilla aloilla, kuten terveydenhuollon ja koulutuksen aloilla, työllisyys kuitenkin kasvoi sekä taantumana aikana vuosina 2008–2009 että sen jälkeen. EU:n työvoimatutkimuksen tietojen mukaan EU27:ssä luotiin terveydenhuoltoalalla lähes 1,5 miljoonaa uutta nettotyöpaikkaa (seitsemän prosentin lisäys) vuoden 2008 ensimmäisen vuosineljänneksen ja vuoden 2011 ensimmäisen vuosineljänneksen välisenä aikana.

Laman aikana työpaikkoja menetettiin erityisesti teollisuus- ja rakennusaloilla, mutta joillakin teollisuuden alasektoreilla on havaittu merkkejä elpymisestä vuoden 2011 puoliväliin mennessä. Laman aikana menetettyjen työpaikkojen tilalle on perustettu jonkin verran uusia työpaikkoja huipputekniikkaan liittyvillä alasektoreilla, kuten ajoneuvojen ja kuljetusvälineiden, tietokoneiden ja elektroniikan sekä sähkölaitteiden aloilla, samoin kuin elintarviketeollisuudessa. Rakennusallalla työpaikkojen määrä väheni kuitenkin edelleen, ja viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana se laski yli 2 prosenttia, sillä elpyminen on ollut heikkoa ja siten riittämätöntä tämän suhdanneherkän alan virkistämiseksi.

Työmarkkinoiden toimivuudessa oli maiden välillä huomattavia eroja viime vuoden aikana. Joissakin taantumasta eniten kärsineissä jäsenvaltioissa oli havaittavissa rohkaisevia merkkejä elpymisestä. Työllisyys kasvoi kaikissa Baltian tasavalloissa; Virossa työvoiman määrä lisääntyi yli viidellä prosentilla. Samoin Pohjois-Euroopan ytimen muodostavat Saksa, Puola ja Ruotsi naapurivaltioineen ovat nousseet uudelleen laman jälkeen, ja työmarkkinoiden tilanne on niissä suhteellisen hyvä. Samaan aikaan kuitenkin joidenkin euroalueeseen kuuluvien jäsenvaltioiden kärsimät velkahuolet ovat selvästi heijastuneet työmarkkinoihin Kreikassa, Irlannissa ja Espanjassa, joissa kaikissa työpaikkojen määrä laskee edelleen. Myös Slovenia ja Bulgaria ovat päätyneet hitaiden ryhmään Euroopan eri tahtiin elpymällä työmarkkinoilla.

Kun tarkastellaan Euroopan eri tahtiin kehittyvien työmarkkinoiden kummankin laidan tuloksia, yhteenvedona voidaan todeta, että työpaikkojen määrän lisääntyminen vain vähän yli 1,3 miljoonalla vuoden 2010 ensimmäisestä neljänneksestä vuoteen 2011 mennessä on hädän tuskin parempi tulos kuin elpyminen, joka ei synnyttä uusia työpaikkoja, kun otetaan huomioon kahden edellisen vuoden aikana lakkautetut viisi miljoonaa työpaikkaa. Varovaisuuteen on syytä myös tarkasteltaessa Euroopan työllisyysnäkyviä seuraavien kahdentoista kuukauden aikana.

Lisätietoja

Public instruments to support restructuring in Europe (Rakenneuudistuksen julkiset tukivälineet Euroopassa) -raportti on saatavissa osoitteessa <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1165.htm>

Tukivälineitä koskeva tietokanta on saatavissa osoitteessa <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/supportinstruments/>

Lisätietoja voi pyytää tutkimuspäällikkö Irene Mandliilta osoitteesta ima@eurofound.europa.eu